

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА» НА ОСНОВІ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

Oksana Grygorash, Cand. Sc. (Econ.), As-
soc. Prof.

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk,
Ukraine, e-mail: oksana.grigorash@mail.ru

THE ESSENCE OF CATEGORY «ECONOMIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE» BASED ON AN INTEGRATED APPROACH

Мета. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні сутності та змісту категорії «економічний потенціал» підприємства та формуванні її моделі на основі інтегрованого підходу.

Методика. У процесі дослідження використано методи аналізу, синтезу, узагальнення, контент-аналізу.

Результати. Проведено узагальнення основних наукових підходів та визначено цільові аспекти сутності категорії «економічний потенціал підприємства», на основі цього запропоновано власний підхід до розкриття сутності досліджуваної категорії, а також розроблено модель формування економічного потенціалу підприємства на основі інтегрованого підходу.

Наукова новизна. Знайшов подальший розвиток науковий підхід до обґрунтування поняття «економічний потенціал підприємства», в якому, на відміну від існуючих трактувань, враховано всі наведені наукові підходи до поняття «економічний потенціал».

Практична значущість. Визначення сутності поняття «економічний потенціал підприємства» та визначення його ключових характеристик є міцним теоретичним базисом для підвищення ефективності управління діяльністю підприємства.

Ключові слова: інтегрований підхід, компетенції, модель, підприємство, цільові орієнтири, економічний потенціал.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування суб'єктів господарювання характеризуються постійними змінами зовнішнього середовища, що, у свою чергу, впливає на рівень стійкого розвитку підприємства. Вирішення цього завдання неможливе без розробки та впровадження принципово нового підходу до визначення змісту економічного потенціалу, оскільки економічний потенціал – це індикатор збалансованого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема управління економічним потенціалом підприємства є актуальною темою серед сучасних дослідників. Ефективне управління економічним потенціалом призвело до виникнення різних точок зору щодо його оцінки. Вагомий внесок в розробку питань щодо регулювання та управління економічним потенціалом підприємства внесли українські та зарубіжні провідні науковці такі, як: О.М. Азарян, О.В. Арєф'єва,

Л.В. Балабанова, Б.Є. Бачевський, М.В. Бойченко, Н.В. Ващенко, В.Н. Гавва, П. Друкер, Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, Л.О. Лігоненко, Р.В. Марушков, Н.Г. Міценко, О.І. Олексюк, Л.О. Омелянович, І.П. Отенко, І.М. Рєпіна, А.А. Садеков, О.С. Федонін, Л.В. Фролова, О.І. Шаманська, О.О. Шубін та ін. [1, с. 1].

У науковій літературі, присвяченій теоретичним питанням визначення сутності та змісту категорії «економічний потенціал» підприємства, наводиться значна кількість методів та підходів, а також їхніх модифікацій щодо розкриття особливостей цього поняття. Однак відсутність єдиного підходу ускладнює процес оцінки економічного потенціалу підприємства та розробки заходів щодо забезпечення його стійкого розвитку.

Постановка завдання. Контент-аналіз наукових підходів надав можливість встановити, що існування різних підходів ускладнює розуміння сутності категорії «економічний потенціал» підприємства. Тому метою дослідження є обґрунтування сутності та змісту категорії «економічний потенціал» підприємства та формування його моделі на основі інтегрованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У попередніх наших дослідженнях [2, с. 311] було визначено, що найчастіше категорію «економічний потенціал» підприємства розглядають на основі ресурсного, результативного, функціонального підходів.

Однак проведений контент-аналіз джерел щодо підходів до трактування сутності категорії «економічний потенціал» дозволив встановити, що досліджена категорія є комплексним і багатоаспектним поняттям, основні аспекти сутності якої ще не повною мірою розкриваються за виділеними підходами. Враховуючи це, визначаємо, що не можна обмежуватись тільки цими підходами, і вважаємо за потрібне акцентувати увагу на інших, з метою виокремлення рис, які повністю розкривають сутність цієї категорії.

З урахуванням необхідності орієнтування на стратегічні цілі доцільним є виділення стратегічного підходу, який передбачає дослідження сутності економічного потенціалу з позицій використання прихованих можливостей для його зростання. Згідно цього підходу, економічний потенціал розглядається як стратегічна можливість позиціювати підприємство та його продукцію краще ніж у конкурентів, орієнтуючись на довгострокову перспективу.

Складність, необхідність аналізу та оцінки сукупного економічного потенціалу за локальними складовими, обумовлює необхідність розглядання сутності цієї категорії з позиції комплексності, за якою передбачається забезпечення оптимального управління локальними складовими економічного потенціалу та навколишнім середовищем, в якому вони функціонують.

Досліджуючи сутність категорії «економічний потенціал» в рамках ситуаційного підходу, акцент уваги приділяється досягненню альтернативних цілей і забезпеченню максимальної адаптації до умов конкретної ситуації у процесі управління самим потенціалом.

У рамках системного підходу визначення сутності категорії «економічний потенціал» розглядається як можливість забезпечення одночасної погодженості між всіма локальними елементами, з метою підвищення рівня ефективності його управління в рамках накреслених стратегічних цілей.

Сутність структурного підходу для розкриття досліджуваної категорії полягає в тому, що такий підхід орієнтовано на ідентифікацію пріоритетів серед локальних елементів економічного потенціалу з метою встановлення раціонального співвідношення і підвищення обґрунтованості розподілу ресурсів між ними.

Еволюційні зміни в управлінні діяльністю підприємств, які супроводжуються переходом від функціонального до процесно-орієнтованого управління, обумовили можливість розглядання економічного потенціалу з позицій процесного підходу, за яким економічний потенціал розглядається як мережа взаємопов'язаних процесів, яка, у свою чергу, також виступає процесом, тобто економічний потенціал характеризується як структура бізнес-процесів і зв'язків між ними, які використовуються для планування, контролю та коректування діяльності підприємства.

Враховуючи, що під час визначення сутності категорії «економічний потенціал підприємства» акцентується увага на процесі створення підприємством цінності, вважаємо за доцільне виділення ціннісного підходу, згідно якого потенціал детально описує унікальну цінність, необхідну для отримання стійких доходів.

Таким чином, у межах проведеного дослідження пропонується виділити десять підходів, які визначають сутність категорії «економічний потенціал підприємства» та визначити цільові орієнтири кожного з них. Результати проведеного дослідження наведено на рисунку 1.

Проведене теоретичне дослідження дозволяє зробити висновок, що економічний потенціал підприємства доцільно розглядати з точки зору інтегрованого підходу, оскільки, за сучасних динамічних умов господарювання, треба обирати той підхід, який спрямований на отримання синергетичного ефекту, а не той, який може задовольнити умови функціонування сьогодення. Результатом інтегрованого підходу є поява якісно нової, інтегративної властивості, яка не зводиться до суми властивостей об'єднаних локальних елементів, а забезпечує вищу ефективність функціонування усієї цілісної системи економічного потенціалу.

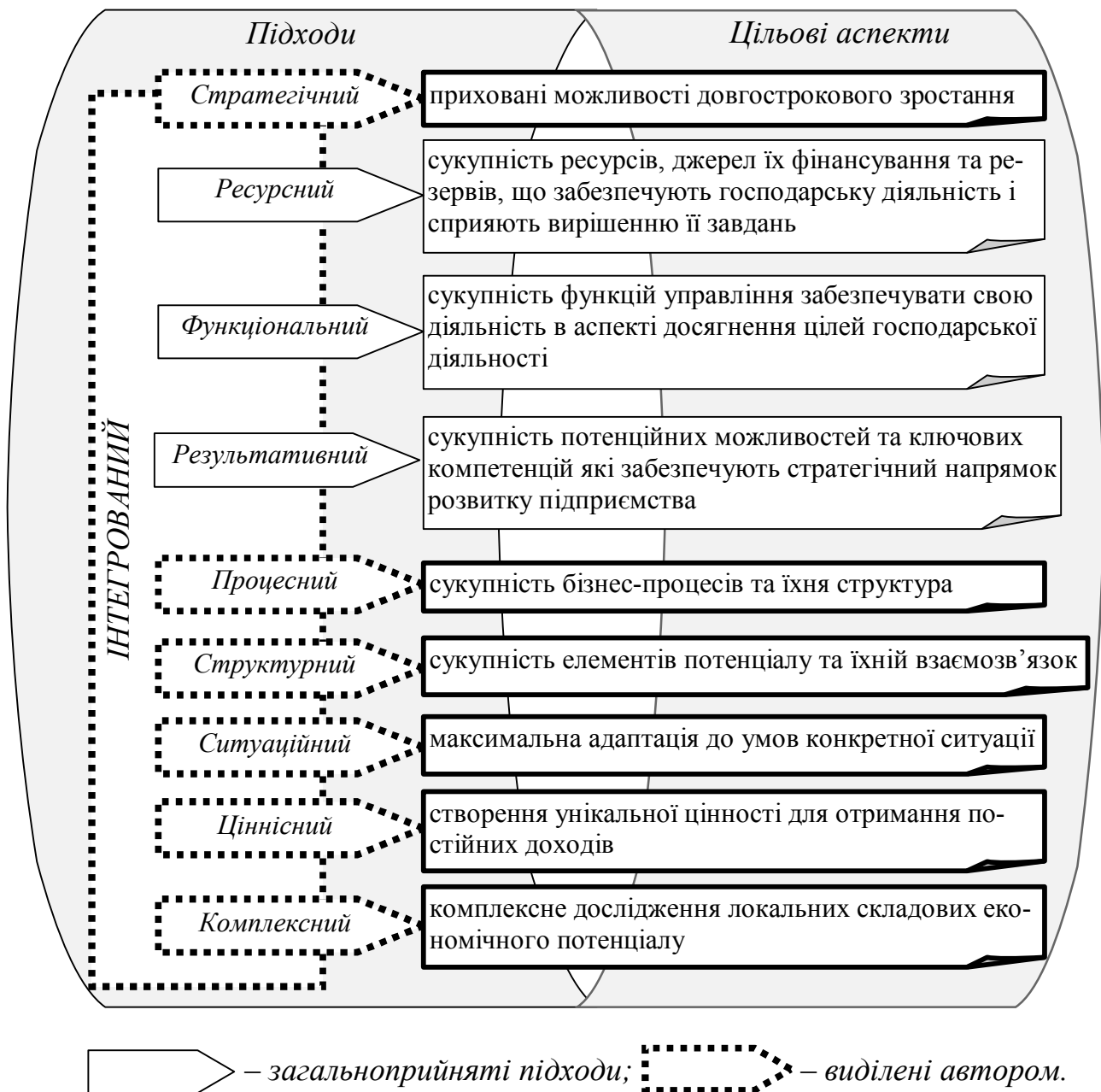

Рисунок 1 – Основні підходи та цільові аспекти сутності категорії «економічний потенціал підприємства» [розроблено автором]

У рамках інтегрованого підходу автор роботи визначає, що економічний потенціал підприємства являє собою, по-перше, унікальну сукупність знань, умінь, навичок та компетентцій, які спрямовані на пошук найефективнішого способу використання ресурсів, резервів та цінностей і які має підприємство; по-друге, можливість забезпечення його довгострокового зростання; по-третє, досягнення його стратегічних цілей за рахунок ефективного управління бізнес-процесами; по-четверте, максимальну адаптацію до сучасних мінливих умов господарювання; по-п'яте, взаємозв'язок, об'єднання та взаємодія між окремими локальними його складовими, які дозволяють створити стійку конкурентну перевагу на певному ринку.

Сучасні умови господарювання вимагають від керівників торговельних підприємств швидкої реакції на зміни на ринку, тому вони повинні вміти об'єктивно оцінювати економічний потенціал підприємства, знаходити потенційні економічні можливості для підвищення результативності діяльності та грамотно накреслювати стратегічні цілі.

Отже, категорію «економічний потенціал підприємства» треба розглядати інтегровано; для кожної окремої галузі економіки виділяти свої складові і розробляти методики оцінки; визначати рівень стратегічного розвитку, який стоїть перед кожним підприємством.

Зміст досліджуваної категорії визначають такі характеристики [3; 4, с. 23]:

- економічний потенціал є динамічною характеристикою та виявляється тільки в процесі його використання;
- використання економічного потенціалу має супроводжуватися його зростанням;
- процес використання та збільшення економічного потенціалу є безперервним і доповнює один одного.

Виходячи з того, що економічний потенціал підприємства формується під впливом зовнішніх можливостей, які, у свою чергу, впливають на ефективність використання внутрішніх ресурсів шляхом удосконалення знань та компетенцій на підприємстві, підтверджується той факт, що економічний потенціал – це багатогранне та комплексне поняття.

У сучасних умовах одним із першочергових завдань керівництва підприємства є формування й оцінка поточних та перспективних можливостей підприємства, тобто його потенціалу. Формування потенціалу підприємства – це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови визначених організаційних форм для стабільного розвитку та ефективного відтворення [5, с. 71; 6, с. 29]. Ефективне використання економічного потенціалу означає можливість для підприємства одночасно і раціонально використовувати всі наявні ресурси для досягнення високих кінцевих результатів та задоволення потреб в якісній продукції [6, с. 28; 7, с. 27]. Процес формування потенціалу підприємства є одним із напрямків його економічної стратегії і передбачає створення й організацію системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був чинником успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей підприємства [6, с. 72; 8, с. 46]. Головна складність, яка виникає в процесі формування економічного потенціалу підприємства полягає в необхідності дослідження всіх компонентів у взаємозв'язку та динаміці [10, с. 87]. Закономірності формування та розвитку потенціалу можуть бути розкриті через аналіз його складових та інтегрований взаємозв'язок між ними.

З огляду на визначення сутності категорії «економічний потенціал», а також на те, що знання, уміння, навички та компетенції зумовлюють внутрішні можливості ефективного використання ресурсів, резервів та цінностей для забезпечення довгострокового функціонування та досягнення стратегічних цілей підприємства за рахунок ефективного управління його бізнес-процесами, мо-

дель формування економічного потенціалу може мати вигляд, наведений на рисунку 2.

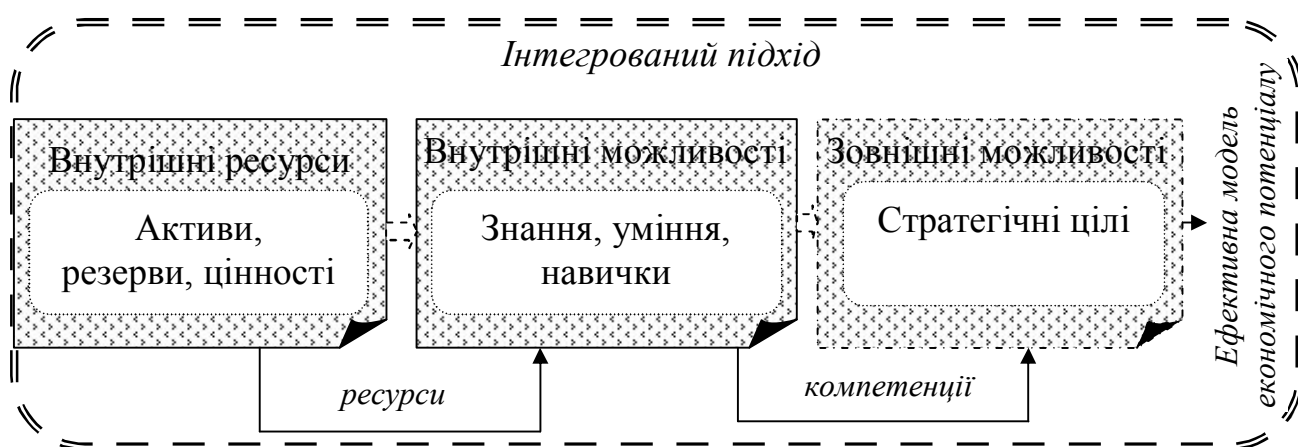

Рисунок 2 – Модель формування економічного потенціалу підприємства на основі інтегрованого підходу

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень. Аналіз економічної літератури дав змогу дослідити сутність та зміст економічного потенціалу підприємства. На основі порівняльного аналізу існуючих підходів до визначення поняття «економічний потенціал підприємства» було виділено авторське визначення категорії в рамках інтегрованого підходу, розроблено модель формування економічного потенціалу підприємства.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є дослідження основних підходів до виділення структурних елементів економічного потенціалу підприємства.

Список літератури / References:

1. Григораш О.В. Управління економічним потенціалом торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / О.В. Григораш. – Донецьк, 2006. – 20 с.
Hryhorash, O.V. (2006), "Management of economic potential of the trade enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhaylo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, 20 p.
2. Григораш О.В. Становлення та розвиток сучасних підходів до визначення поняття «Економічний потенціал підприємства» / О.В. Григораш // Економічні науки: зб. наук. пр. – Чернівці, 2011. – С. 308-317.
Hryhorash, O.V. (2011), Growing and development of modern approaches to definition conception "Economic potential of the enterprise", *Ekonomichni nauky*, pp. 308-317.
3. Яременко М.О. Теоретичні підходи щодо визначення сутності терміна «Потенціал підприємства» [Електронний ресурс] / М.О. Яременко // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2009. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2009_28_1/51.pdf>.

- Yaremenko, M.O. (2009), Theoretical approaches to the definition term essence “Potential of the enterprise”, *Naukova periodyka Ukrainy*, available at: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2009_28_1/51.pdf.
4. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 352 с.
Krasnokutska, N.S. (2005), *Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of the enterprise: forming and estimation], Tutorial, Tsentr navch. l-ry, Kiev, Ukraine, 352 p.
 5. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7 (85). – С. 71-76.
Arefieva, O.V. and Kharchuk, T.V. (2008), “Economic foundations forming of potential of the enterprise”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (85), pp. 71-76.
 6. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / О.К. Добикіна, В.С. Рижиков, С.В. Касьянюк [та ін.]. – К.: Центр учеб. л-ри, 2007. – 208 с.
Dobykina, O.K., Ryzhykov, V.S., Kasianiuk, S.V., Kokotko, M.Ye., Kostenko, T.D. and Herasymenko, A.A. (2007), *Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of the enterprise: forming and estimation], Tutorial, Tsentr ucheb. l-ry, Kiev, Ukraine, 208 p.
 7. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк; Київ. нац. екон. ун-т. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
Fedorin, O.S., Riepin, I.M. and Oleksiuk, O.I. (2006), *Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of the enterprise: forming and estimation], Tutorial, 2 nd ed., KNEU, Kiev, Ukraine, 316 p.
 8. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: навч. посіб. / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 224 с.
Havva, V.N. and Bozhko, E.A. (2004), *Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsiniuvannia* [Potential of the enterprise: forming and estimation], Tutorial, Tsentr navch. l-ry, Kiev, Ukraine, 224 p.
 9. Герасимчук В.Г. Розвиток підприємництва: діагностика, стратегія, ефективність: навч. посіб. / В.Г. Герасимчук. – К.: Вища шк., 1995. – 267 с.
Herasymchuk, V.H. (1995), *Rozvytok pidpryiemnytstva: diahnostyka, stratehiia, efektyvnist* [Development of the employing: Diagnostic, Strategy, Efficient], Tutorial, Kiev, Vyshcha shk., Ukraine, 267 p.

Цель. Цель исследования заключается в обосновании сущности и содержания категории «экономический потенциал» предприятия и формировании ее модели на основе интегрированного подхода.

Методика. В процессе исследования использованы методы анализа, синтеза, обобщения, контент-анализа.

Результаты. Проведено обобщение основных научных подходов и определены целевые аспекты сущности категории «экономический потенциал предприятия», на основе этого предложено собственный подход к раскрытию сущности исследуемой категории, а также разработана модель формирования экономического потенциала предприятия на основе интегрированного подхода.

Научная новизна. Получил дальнейшее развитие научный подход к обоснованию понятия «экономический потенциал предприятия», в котором, в отличие от существующих трактовок, учтены все приведенные научные подходы к понятию «экономический потенциал».

Практическая значимость. Определение сущности понятия «экономический потенциал предприятия» и идентификация его ключевых характеристик выступает прочным теоретическим базисом для повышения эффективности управления деятельностью предприятия.

Ключевые слова: интегрированный подход, компетенции, модель, предприятие, целевые ориентиры, экономический потенциал.

Objective. The purpose of the study is to justify the nature and content of the category “economic potential” of the enterprise and its formation model based on an integrated approach.

Methods. During the study were used methods of analysis, synthesis, and content analysis.

Results. Basing on the generalization of the basic scientific approaches and identified target aspects of essence category of “economic potential of the enterprise”, it was proposed own approach to the disclosure of the essence of the category, and developed a model of the economic potential of the enterprise on the basis of an integrated approach.

Scientific novelty. Received further development scientific approach to the justification of the concept of “economic potential of the enterprise”, in which, in contrast to the existing interpretations was taken into account all of the scientific approaches to the concept of “economic potential”.

Practical value. Defining the essence of the concept of “economic potential of the enterprise” and identify its key characteristics favor a strong theoretical basis for improving the efficiency of business management.

Key words: integrated approach, competencies, model, enterprise, targets, economic potential.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Фроловою Л.В. Дата надходження рукопису 03.06.2013 р.